

Frank Olsen

There is a crack in everything.
That's how the light gets in.

Leonard Cohen har alltid fasinert meg. I teksten "Anthem" framfører han denne tilsynelatende enkle strofen: "Det er en brist i alle ting. Det er slik lyset kommer inn."

Alt på denne jorda er krakelert, skjørt, har en brist. Kommer en nært nok, tar et dypdykk, forstørrer, - så vil en alltid finne en ripe eller brist. Det gjelder personer så vel som ting. Det perfekte er ikke alltid perfekt. Heldigvis, kan man si. Hva om man så alt, visste, kunne og greide alt? Ville vi ha glede av det? Rolf Jacobsen beskriver noe av dette i diktet

"Mediadiktet" fra samlingen "Tenk på noe annet", 1979:

*"Å se de meste, vite nesten alt
kunne bare Vårherre (i sin tid).*

Men var han glad for det?

Det sa de ikke noe om."

På ett eller annet tidspunkt i menneskets historie skapte vi mennesker oss en gud som var allviter, som så og hørte alt og var perfekt. Mange forsøker nå å leve opp til dette idealet om å være perfekt, bli mest mulig likt vårt bilde av Gud. Og vi kan som menneske danne oss forestillinger om at alle andre er så mye bedre enn oss selv. Dette igjen medfører at vi lever i en sammenligningens tid der vi sammenligner oss med andre. Og noen sammenligner seg syke.

Frank Olsen er Senterleder PPD for Vesterålen og Lødingen

Litt filosofisk kan en si at jakten på det perfekte er en håpløs jakt. Det perfekte eller sannheten har all tid en tidsbegrensning inntil en ny sannhet, et nytt og bedre argument kommer inn og avløser det som en trodde på og hadde som utgangspunkt for vår eksistens og tanke tidligere. Eller at tiden innhenter oss. Dette er mye av essensen i filosofen Jürgen Habermas sine utredninger om at det er det "beste argument" som til enhver tid bør styre vår jakt på sannhet og det perfekte. Egentlig er dette et sunt utgangspunkt. Det gir rom for nye ideer og tanker og gjør at vi mennesker har noe å leve for, noe å streve mot. Motsatsen til dette er det perfekt og det endelig, der det egentlig ikke finnes noen framtid eller noe å arbeide videre med.

Hva har så denne litt filosofiske innledningen med dagens skole å gjøre? Jo, at vi må innrømme at alle barn og elever ikke er perfekte og at målet med vår opplæring heller ikke er at alle skal bli perfekte. Vi skal ønske mangfoldet og diversiteten velkommen. Det er det som beriker vårt samfunn, "Det er slik lyset kommer inn". Målet er ikke likhet, men at alle får utvikle seg maksimalt; bli sett, hørt og ivaretatt på sine premisser. Vi skaper likhet ved å behandle ulikt. I vår tro på systemtenking og universale løsninger kan man komme til å overse at barn og elever trenger ulike tilnæringsmåter og i aller høyeste grad individuelle tilnæringsmåter. Vi må utvikle en barnehage og skole der det er aksept for det å ha vansker eller gjøre feil. Vi må tåle "svakhet" og annerledeshet, samt motarbeide alle tegn på forakt for de som ikke er perfekte. Og bare for å understreke dette med at styrke ikke nødvendigvis er å være perfekt. Hans Børli forklarer dette godt når han skriver: "Styrken - den virkelige styrke - har i si hand en stav som heter svakhet".

Vi kan skimte konturene i forakten når det er de dyktige, de som mestrer og vinner er de som alltid gis oppmerksomhet og som dyrkes fram. Eller når de "svake" blir sett på som en belastning. Det er da en må minne seg selv på at et samfunns godhet bør og må måles i forhold til hvordan vi som samfunn evner å omfavne de "svake". I stor grad er det dette spesialundervisning og spesialpedagogikk i realiteten mer burde handle om.

I dag er det rådende syn i flere kretser at alle barn og elever skal være i barnegruppen eller klassen og møte kompetanse der. Ingen skal skilles ut og stigmatiseres. Retten til spesialundervisning skal

opphøre. Med et slikt utgangspunkt ligger det snublende nær å ignorere at elever kan ha særegne individuelle behov som må møtes individuelt med en særskilt kompetanse. Og en kan lett komme til å overse at barn og elever trenger svært så skreddersydde løsninger for å kunne trives og utvikles seg optimalt. En skal heller ikke overse det faktum at kravet om normalitet og konformitet noen ganger kan føles som en tvangstrøye og innsnevret handlingsrommet for gode individuelle løsninger. Videre er det snart på sin plass at noen tar seg tid til å diskutere begrepet "kompetanse" nærmere. Kompetanse er pr nå et ullent begrep i forhold til spesialundervisning. Kompetanse er et komplisert og mangefasettet begrep og rommer mye. Målet i all undervisning, og spesielt i spesialundervisningen, må være å ha en kompetanse som er treffsikker og indikert i forhold til formålet. Men viktigst i forhold til dette med kompetanse er å være klar over når en har kompetanse og når en ikke har det.

Spesialundervisning handler mye om elever med "brister". Spørsmålet om hva som er spesialundervisning og hva som er god spesialundervisning er en stor og viktig debatt. Uansett så vil alltid spesialundervisningen måtte ha et individperspektiv som utgangspunkt. "Det blir ikke spesialundervisning om vi plasserer barn i egne skoler, i egne klasser, underviser dem enkeltvis, putter til dem selv-instruerende undervisningsmateriell, deler en vanlig klasse i to eller setter inn en lærerassistent. Spesialundervisning blir det først når vi kan tilby en undervisning basert på maksimal innsikt om det enkelte lærehemmede barns primære behov, læringform og læringsart." (Gjessing, 1972) En slik tilnærming fordrer at det er en god og tillitsfull relasjon mellom lærer og barn, og at lærer er i stand til å være i takt med barnet både emosjonelt og læremessig. Den endelige oppskrift for et slikt opplegg finnes neppe. Hver læresituasjon er unik, og lærer må i stor grad bygge på tidligere erfaringer, på innsikt, kunnskap, klokskap og på skjønn.

I vår jakt på det perfekte prøver og tester vi barn. Fritt etter Odd Børretsen kan en hevde: Nå finnes det elever som er så gjennomtestet at du kan legge dem under Hurtigruta på vei nordover, - og på vei sørover er det Hurtigruta som går for sakte og må testes. Det paradoksale er at vi som PP-tjeneste kritiseres for å teste barn, mens den stadig økende testingen og prøvingen i barnehager og skoler (og

delvis også i helsevesenet) ikke blir satt under lupen. "Best i test" brukt på barn klinger ikke i mine ører, men passer kanskje bedre i forhold til kjøleskap, strykejern eller for den saks skyld miksmastere.

Testing og utredning er absolutt viktig, fordi det kan gjøre undervisningen og opplæringen mer treffsikker og indikert. Men utstrakt testing i form av et ukentlig prøve- og testregime, kan føre til at fokuset i for stor grad blir rettet mot feil og mangler ved eleven. Fokus kan og i for stor grad bli rettet mot det rette opplegget og den rette behandlingen. Der helheten og elevens totale behov oversees.

Det spørres stadig etter oppskrifter til bruk i barnehager og skoler. Men universelle oppskrifter finnes sannsynligvis ikke. Professor Anthony S Bryk hevdet (Forskningsrådets konferanse "Forskning og utdanning 2012"): "50 år med intervensjoner på utdanningsfeltet har vist oss at omtrent alt fungerer noen steder, men ingenting fungerer alle steder. Det kritiske spørsmålet er derfor ikke "Hva virker?" Spørsmålet å stille er heller: Hvordan fremme effektiviteten blant ulike lærere som møter varierte utfordringer i forskjellige elevgrupper og arbeider i ulike organisatoriske sammenhenger?" Svaret ligger i hvordan vi klarer å skape grunnlag for god kollokivering ute i de ulike barnehagene og skolene, der lærerne sammen kan finne fram til gode opplegg spesialdesignet for nettopp dette lærestedet. Det handler om å stadig videreutvikle det profesjonelle skjønnet i et profesjonsfelleskap hvor målet er en kunnskapsbasert praksis.

Læreren har fem roller:

- *Undervise i fag, sikre læring og faglig utvikling. Motivere og tilrettelegge for god læring.*
- *Leder. Gå i front og peke ut retning.*
- *Omsorgsperson. Sørg for at elever har det godt og trives i skolen.*
- *Oppdrager og normdanner. Rollemodell.*
- *Samarbeider – alle veier innad, med foresatte og ut mot instanser utenfor skolen.*

I dagens skole er det særlig stort fokus på det første kulepunktet, det at læreren skal være en faglærer/en kunnskapsformidler. Det er også fokus på de andre punktene, men disse blir ikke verdsatt like mye som det første. Men saken er at for at det første kulepunkt skal gjelde, så må de andre også

fungere. Ser en spesielt på rollen: "lærer som omsorgsperson", så ser vi mer og mer en barnehage og skole som setter dette læreropdraget bort til andre. Først og fremst til assistenter, men også til andre profesjoner som helsearbeidere, vernepleiere, miljøterapeuter med mere. Dette er ingen heldig utvikling. Alle de fem lærerrollene henger sammen om en skal oppnå dette å få tillit hos barnet og eleven, skaffe seg innsikt og gi en god og helhetlig opplæring og ivaretagelse av barnet og eleven.

Vanlige spesialpedagogiske tiltak i dag er ofte alternativ opplæring, der skjerming, mindre krav, fritak og redusert tempo er noe av det som ofte kjennetegner oppleggene for barn og unge i barnehage og skole som mottar spesialundervisning. Ofte er dette en motvekt mot læringstrykket som har blitt større og større i barnehage og skole. Det kan være at denne utviklingen med skjerming har gått for langt, og at dette har ført til en tradisjon der en har hatt for stort fokus på vansker og ikke på barns og elevs iboende muligheter og evner til å mestre. Dette er noe en alltid må ta i betraktning som lærer og spesialpedagog. En må aldri miste troen på at barn og elever alltid har et utviklingspotensiale. Dette utviklingspotensialet realiseres best gjennom at barn og unge blir møtt, sett og forstått av kompetente, varme og kloke voksne. Voksne som tør å se at de ikke selv er perfekte, og voksne som tør å møte barn med ulike lærepotensialer og væremåter på en kvalitativ god måte.

Barn lærer ikke hele tiden. Det gjør ingen. Dersom en har som mål å lære hele tiden, blir en lett nevrotisk (gjelder så vel lærere som elever). Også barn, unge (og voksne) trenger å rekreasjon for så å gyve løs på nye utfordringer og problemløsninger. Det er i dette rommet en god lærer opererer. En lærer som ser når barnet og eleven trenger rekreasjon og eventuelt omsorg, og som ser når barnet og eleven er klar for læring.

Bare for å oppsummere det hele:

*Ring the bells that still can ring
Forget your perfect offering
There is a crack in everything
That's how the light gets in*

Frank Olsen, Senterleder PPD for Vesterålen og Lødingen